

Přeprava handicapovaných osob v Jihočeském kraji

Prosinec 2014

JIKORD

Obsah

Obsah.....	2
Úvod	3
1. Analýza současného stavu.....	4
1.1. Veřejná linková doprava.....	4
1.2. Drážní doprava	4
1.2.1. Postřehy z celorepublikové drážní dopravy	4
1.3. Vozový park	5
1.4. Zastávky a terminály.....	5
1.5. Podněty a názory neziskových organizací	6
1.6. Závěr z analytické části.....	6
2. Návrh řešení ke zlepšení dopravy osob s handicapem	7
2.1. Krátkodobý časový horizont	7
2.1.1. Vzdělávání a komunikace zaměstnanců dopravců.....	7
2.1.2. Telefonické objednání nízkopodlažního autobusu.....	7
2.1.3. Komunikace s veřejností.....	7
2.2. Dlouhodobý časový horizont.....	7
2.2.1. Dopravně-technologické možnosti.....	7
2.2.2. Stavební / infrastrukturní úpravy	8
3. Závěr.....	8
4. Přílohy.....	9

Úvod

V roce 2014 začal připravovat Krajský úřad Jihočeského kraje **„Krajský plán vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením“**, jehož cílem je usnadnit cestování veřejnou dopravou handicapovaným občanům. V rámci kapitoly Doprava, Cíle 2, *„Posílit komunikační dovednosti a zlepšit přístup řidičů linkové osobní dopravy a pracovníků veřejné drážní dopravy, kteří zajišťují dopravní obslužnost v kraji, k osobám se zdravotním postižením při přepravě“*, zní opatření 2.1 *„Ve spolupráci s organizacemi sdružujícími osoby se zdravotním postižením vytvořit a následně distribuovat smluvním dopravcům informační publikaci zaměřenou na základní zásady a pravidla přístupu k lidem se zdravotním postižením a komunikace s nimi, a to včetně uvedení jejich nezcizitelných práv ve vztahu k přepravě v prostředcích hromadné dopravy“*. Na zpracování tohoto bodu se podílel JIKORD, s.r.o, ve spolupráci s neziskovými organizacemi, dopravci a Zdravotně sociální fakultou JČU. Byla zpracovávána analýza, která mapuje současný stav ve veřejné dopravě v jižních Čechách, na základě ni bylo navrženo řešení v krátkodobém a dlouhodobém horizontu.

1. Analýza současného stavu

Pohledy dopravců a neziskových organizací se na problematiku různí, zejména u autobusových dopravců převládá názor, že s přepravou handicapovaných nejsou zásadní problémy, tento názor také potvrzují některé neziskové organizace.

1.1. Veřejná linková doprava

U dopravců v ZVS Jihočeského kraje panuje shoda v názorech a zkušenostech, nejsou zaznamenány žádné výraznější problémy, řidiči práci s handicapovanými zvládají. ČSAD Autobusy České Budějovice, ARRIVA Praha a Dopravní podnik města České Budějovice navíc školí řidiče jak používat technická zařízení a jak přistupovat k handicapovaným. Dle informací z ČSAD Jindřichův Hradec (součást koncernu ICOM) a ČSAD JIHOTRANS si vybraní občané ověřují / dotazují se, jestli jede / či je možné na vybraný spoj nasadit nízkopodlažní autobus, například u ČSAD JIHOTRANS je požadavkům vyhověno. Nejlepší situace panuje na příměstských linkách DPMČB, které jsou z velké části obsluhovány nízkopodlažními vozy, které jsou navíc vybaveny poptávkovými akustickými hlásiči pro nevidomé.

1.2. Drážní doprava

Vyjádření ČD a JMHD není k dispozici, ale ČD jsou na přepravu vozíčkářů připraveni. Dle požadavků zajistí asistenci či nasazení vhodného vozidla, v mnoha případech **je nutné nahlašovat požadavky 24/48 hodin před odjezdem v závislosti na plánovaném řazení vlaku**. Z hlediska kvality přepravy nejsou u koordinátora evidovány žádné stížnosti / podněty ohledně přepravy handicapovaných osob. V trolejbusích DPMČB (z hlediska regionální dopravy se jedná o linku č. 2 v úseku ČB, Nemanice – Borek) není problém, velká část z nich jsou nízkopodlažní vozy, které jsou vybaveny navíc akustickým hlášením (na poptávku).

1.2.1. Postřehy z celorepublikové drážní dopravy

Inspirace vychází z pilotního provozu dopravce Arriva vlaky mezi Prahou a Kralupy nad Vltavou (podzim 2013) a z provozu dálkových vlaků ČD.

Arriva vlaky – jednotka DB 628.2

- Invalidé / zdravotně postižení (zejména slabozrací/nevidomí) se umí v prostředcích veřejné dopravy pohybovat, ve většině případů nebyl problém i absence nízkopodlažnosti
- Na této lince jsou také provozovány nízkopodlažní vlaky ČD – předpoklad je, že volili převážně tohoto dopravce
- Nebyly evidovány žádné stížnosti / problémy ze strany posádek a zákazníků

Lůžkové a lehátkové vozy ČD

- Invalidé obvykle cestovali na delší vzdálenosti s průvodcem – asistence z jeho strany; na těchto relacích méně často
- Problematická se jeví šíře dveří a plošiny pro vozíčkáře (lůžkové a lehátkové vozy ČD nejsou uzpůsobeny na tyto přepravy), kde je nutné vysadit vozíčkáře ručně do vozu / dopravit ho do kupé, **obdobné koncepce jsou vybrané typy vozů ČD, které jsou nasazovány v regionální dopravě** (řady B, Bt a Bdt) v jižních Čechách

1.3. Vozový park

V současné době mezi nízkopodlažními vozidly převládají malé autobusy, které jsou nasazované především na linky se slabší frekvencí. Autobusoví dopravci splňují v Jihočeském kraji standardy na počty nízkopodlažních autobusů (10 % vozového parku do roku 2015, každý šestý po roce 2015), na vybraných spojích jsou navíc nízkopodlažní autobusy garantované. ČD nasazují na pravidelné spoje mnoho nízkopodlažních vozidel (především jednotky 814 či 650/651), či vozidla uzpůsobena přepravě handicapovaných – rychlíkové vozy se zvedací plošinou pro vozíčkáře. Oproti ČD dopravce JHMD nevlastní žádná nízkopodlažní vozidla.

1.4. Zastávky a terminály

Doprovci ČSAD Autobusy České Budějovice a Dopravní podnik města České Budějovice poukazují na nedostatečnou vybavenost zastávek či neukázněnost parkujících řidičů a řidič autobusu nemůže zajet s autobusem těsně k obrubníku, aby mohl dotyčný zákazník nastoupit. Zejména v katastru města a ve vybraných obcích jsou zastávky vybaveny Kasselskými obrubníky, které umožňují těsnější najetí autobusu k zastávce. Pro nevidomé jsou především zastávky městské dopravy v Českých Budějovicích upraveny tak, že předpokládají zastavení čela vozidla u označníku zastávky, při hustějším provozu (např. 2 vozy na vytížených zastávkách) mohou být nevidomí dezorientováni.

Obrázek 1 – ukázka kasselského obrubníku, zdroj: mhd.zastavka.net

1.5. Podněty a názory neziskových organizací

Dle zkušeností z vybraných organizací spolupracujících s handicapovanými převládají podobné názory, jejich klienti nemají problémy, nicméně organizace Tyfloservis (pracují s nevidomými) dodává, že problém je vystupování. Co se týká veřejné linkové dopravy, tak se místa zastavování různí a nevidomí není řidičem informován a nemůže se zorientovat (lidé se zrakovým postižením se učí chodit z bodu A do bodu B). Stresující je především vystupování z vlaku, kdy mají nevidomí obavy z nedostatku času při výstupu na některých stanicích.

U některých druhů postižení je nutné cestovat s průvodcem, kdy vyškolený pracovník / člen rodiny pomáhá nejen v cestování dotyčnému člověku.

1.6. Závěr z analytické části

Potěšující je převážně neutrální (až pozitivní) zpětná vazba (až na organizaci Tyfloservis), dopravci jsou na přepravu handicapovaných osob zařízení či postupně modernizují vozový park, tak aby byl přístupný co nejvíce občanům, rovněž příznivá okolnost je, že nejsou evidovány žádné stížnosti na práci řidičů a pracovníků drážní dopravy. Dle odpovědí dopravců vyplývá, že veřejná doprava může být handicapovanými osobami málo využívána, přeprava handicapovaných osob nemá výraznější propagaci, příčinou také může být obava či špatná předchozí zkušenost s využíváním služby v minulosti.

2. Návrh řešení ke zlepšení dopravy osob s handicapem

Z pozice koordinátora dopravy je možné přistoupit k několika řešením v krátkodobém časovém horizontu, ale také usilovat, ve spolupráci s Jihočeským krajem, obcemi, dopravci a Správou železniční dopravní cesty zejména o technická řešení v dlouhodobém časovém horizontu.

2.1. Krátkodobý časový horizont

2.1.1. Vzdělávání a komunikace zaměstnanců dopravců

Vybrané body je možné přímo ovlivnit z pozice koordinátora, jedná se především o posílení měkkých dovedností pracovníků ve veřejné dopravě – JIKORD, s.r.o ve spolupráci se Zdravotně sociální fakultou JČU a neziskovými organizacemi pořádání školení (ideálně každé dva roky), vydání informačního materiálu „Zásady komunikace pro pracovníky železniční dopravy a řidiče autobusů“. Další možností může být zohlednění problémů přepravy handicapovaných v Plánu dopravní obsluhy.

2.1.2. Telefonické objednání nízkopodlažního autobusu

Ve spolupráci se všemi dopravci v závazku veřejné služby je vhodné projednat možnost telefonického objednání nízkopodlažního autobusu na konkrétní spoj v předem stanovené časové lhůtě (např. 24/48 hodin před odjezdem). Každá provozovna dopravce by byla vybavena minimálně jedním částečně nízkopodlažním autobusem standardní délky (případně autobusem s plošinou pro vozíčkáře), který by byl nasazován podle potřeb handicapovaných osob na místo vozu klasické konstrukce.

2.1.3. Komunikace s veřejností

V rámci komunikace zákazník-koordinátor je vhodné zřídit jednotnou internetovou stránku, která se bude týkat přepravy osob s handicapem v dopravním systému Jihočeského kraje a propagovat/medializovat dílčí úspěchy a modernizace.

2.2. Dlouhodobý časový horizont

Následující možnosti je vhodné zakomponovat během připomínkování modernizace infrastruktury a vozového parku:

2.2.1. Dopravně-technologické možnosti

- Usilovat o vyšší počet autobusů uzpůsobených pro přepravu vozíčkářů, zejména standardní délky (10,5 / 12 / 12,8 m) a nízkopodlažních drážních vozidel
- Rovnoměrně rozložit nízkopodlažní autobusy do provozoven jednotlivých dopravců (zajistit případně i odkupem/pronájmem staršího vozidla ze zahraničí)
- Na PČR: dbát na správné parkování v blízkosti zastávek, aby autobus mohl zajet přímo k hraně chodníku a bylo možné bez problémů nastoupit
- Nízkopodlažní vozidla nasazovat pokud možno na tratě s rekonstruovanými nástupišti (550 mm nad temenem kolejnice), u staré infrastruktury a nízkých nástupišť postrádá nízkopodlažnost smysl, může způsobit i obtíže při nastupování

- Prověření vedení linek co nejbližší k nemocnicím a dalším zdravotnickým zařízením, budovat zastávky v jejich blízkosti, zařadit je na vyšší prioritu v modernizačním plánu

2.2.2. Stavební / infrastrukturní úpravy

- Vybavit terminály hlasovou navigací – odkud (nástupiště), kam (destinace), co (autobus dopravce XC) jede a kudy se (na nástupiště)
- Nástupiště a zastávky (čísla linek a směry) v Brailově písmu
- Dobré přístupnosti nástupišť – dostupnost výtahů – otevřené pro každého, bez nutnosti vlastnit speciální klíč (využijí je starší občané, nemocní, rodiče s kočárky)
- Vyhrazená parkovací místa pro handicapované v blízkosti nástupišť / terminálů
- Usilovat o budování Kasselských obrubníků na zastávkách v souvislosti s rekonstrukcí komunikací
- Rekonstruovat nástupiště tak, aby vyhovovala nízkopodlažním vozidlům (550 mm nad TK)

3. Závěr

Navrhované závěry by mohly vést ke zvýšení kvality života občanů s handicapem, k vyššímu porozumění pracovníkům veřejné dopravy a tím i zvýšení využívání dopravního systému v Jihočeském kraji. Některá opatření lze připravit během krátké doby (např. školení), ale je nutné se také zasadit o modernizaci infrastruktury a vozového parku tak, aby byl uživatelsky přístupnější lidem s handicapem.

Zpracoval: JIKORD, s.r.o

Prosinec 2014

4. Přílohy

Zásady komunikace a pro pracovníky železniční dopravy a řidiče autobusů

Pověřený zaměstnanec dopravce = řidič, průvodčí, vlakvedoucí, strojvedoucí v motorovém voze se specifickým systémem odbavování, asistenční zaměstnanec dráhy.

1. Na každé zastávce musí pověřený zaměstnanec dopravce opticky zkontrolovat, zda nenastupuje člověk s handicapem (hole, vozík, asistenční zvíře)
2. Pokud je takový pasažér nahlášen k přepravě dopředu, musí mu pověřený zaměstnanec dopravce věnovat přednostní pozornost
3. Před začátkem cesty si musí pověřený zaměstnanec dopravce a cestující vyjasnit pravidla přepravy (upozornění na blížící se konečnou zastávku apod.)
4. Pokud pasažér cestuje s asistenčním zvířetem, je nutné, aby pověřený zaměstnanec dopravce zajistil pohodlí i pro zvíře.
5. Pokud není speciálně vyhrazené místo pro cestující s handicapem, musí pověřený zaměstnanec dopravce zajistit jeho místo tak, aby při přepravě byl k němu co nejbliž - zejména v autobusové dopravě; vhodné je místo za řidičem
6. Pověřený zaměstnanec dopravce musí dbát, aby ostatní cestující respektovali zvýšenou pozornost ve vztahu k osobě s handicapem
7. Pokud přepravovaný cestuje na místě vyhrazeném i pro jiné cestující (maminky s kočárky apod.) musí pověřený zaměstnanec dopravce zajistit bezpečnost a prostor pro přepravu handicapovaného.
8. Pokud cestuje osoba s postižením zraku, pověřený zaměstnanec dopravce ji na místo doprovodí a ubezpečí se, že přeprava proběhne bezpečně.
9. Po celou dobu přepravy by měl pověřený zaměstnanec dopravce v rámci možností kontrolovat, zda je cestující s handicapem v pořádku.
10. Při přepravě handicapovaného cestujícího musí mít pověřený zaměstnanec dopravce na mysli maximální pomoc a součinnost s jeho individuálními potřebami.

Zdroj: Zdravotně sociální fakulta JČU

Návrh školení pro řidiče ve vztahu k handicapovaným osobám:

Délka 2x 45 minut

1. Hodina:

- Úvod
- Kdo a kdy je považován za handicapovaného
- Nejčastější typy handicapů

2. Hodina:

- Komunikace a základní pravidla při komunikaci s handicapovaným
- Modelové situace a řešení nejčastějších problémů při přepravě.

Pro školení je vhodná učebna s připojením na dataprojektor a notebook, ideální počet účastníků je cca 20 osob.

Školitel: JIKORD & JČU

Seznam oslovených organizací a dopravců, kteří poskytli vyjádření

Dopravci:

- ČSAD JIHOTRANS
- ČSAD STTRANS
- COMETT PLUS
- ČSAD Jindřichův Hradec
- ARRIVA Praha
- Dopravní podnik města České Budějovice
- Štefl-TOUR
- ČSAD Autobusy České Budějovice

Neziskové organizace:

- Národní rada osob se zdravotním postižením ČR
- Arpida
- Tyfloservis
- Centrum Bazalka
- Česká maltézska pomoc Suverénního řádu Maltézkých rytířů